

LUND UNIVERSITY

Inledning

Bodensten, Erik; Brilkman, Kajsa; Larsson Heidenblad, David; Sanders, Hanne

Published in:
Nordens historiker

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bodensten, E., Brilkman, K., Larsson Heidenblad, D., & Sanders, H. (2018). Inledning. I *Nordens historiker: En vänbok till Harald Gustafsson* (s. 9-13). (Studia historica Lundensia; Vol. 28). Historiska institutionen, Lunds Universitet.

Total number of authors:
4

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Inledning

Erik Bodensten, Kajsa Brilkman, David Larsson Heidenblad & Hanne Sanders

Högsommaren 2016 skrev Harald Gustafsson ett nytt förord till sin flitigt använda och vida spridda bok *Nordens historia – en europeisk region under 1200 år*. I förordet till denna tredje reviderade upplaga uttrycker han en viss ambivalens inför att boken, som första gången gavs ut 1996, fortfarande efterfrågas. Förvisso glädjer han sig åt att boken alltjämt används i undervisningen vid många lärosäten. Samtidigt beklagar han sig över att ingen ny syntes över nordisk historia har skrivits efter hans egen.¹ Detta trots att strävan efter internationalisering har varit en av de starkast verkande krafterna inom historievetenskapen under 2000-talet.

Stockholm, juli 1985. Foto: privat.

¹ Harald Gustafsson, *Nordens historia. En europeisk region under 1200 år*, Lund 2017, s. 9.

I förordet lägger han fram sina tankar kring denna till synes paradoxala utveckling. Hur kommer det sig att intresset för att skriva nordisk historia tycks ha minskat trots att ambitionerna att internationalisera historieforskningen har tilltagit? Det tentativa svar som Harald ger är att nordisk historia av många inte uppfattas som tillräckligt internationell. Detta menar han är en felsyn. Istället lyfter han fram att Norden uppvisar en inre mångfald som gör det till en utmärkt enhet att arbeta med för den som vill bryta sig loss från invanda nationella ramar.²

Vad Harald inte visste om när han skrev sitt nya förord var att vi, hans vänner och kollegor, tidigare samma år hade påbörjat arbetet med denna festskrift: *Nordens historiker*. Den samlar forskare från hela Norden och syftar till att visa på de historievetenskapliga förtjänsterna med att arbeta med gränsöverskridande nordiska perspektiv. På detta sätt vill vi hedra Harald på hans 65-årsdag den 16 februari 2018. Vi gör det på det finaste sätt forskare känner till – genom att bygga vidare på det som Harald själv har gjort.

De 18 bidragen i boken har alla tillkommit som en följd av att vi i redaktionen ombad författarna att prova på att arbeta som Harald. Vi utmanade dem att utforska vad en nordisk blick skulle kunna tillföra deras egna forskningsområden. Bidragsgivarna uppmanades att se framåt och söka nya forskningsfrågor. Vår målsättning har varit att visa på hur Haralds forskning kan inspirera andra att tänka i nya banor. Boken innehåller även ett specialskrivet nittonde bidrag av Haralds barn,

Danmark, sommaren 1998. Foto: privat.

² Gustafsson, s. 9.

Björn och Tove, som ger en unik inblick i hur det är att växa upp med Nordens historiker som pappa.

Slutresultatet är en samling texter som vi redaktörer är mycket stolta över att kunna överlämna till Harald. Geografiskt täcker de in hela Norden och komplicerar dessutom vilka regionens yttre gränser är. Kronologiskt sträcker bidragen sig från medeltiden till vår omedelbara samtid. Tematiskt rymmer de både sådant som Harald är djupt fascinerad av och sådant som han – trots att han inte är speciellt intresserad – ändå har betydande kunskaper om. Sammansättningen av författare speglar Haralds stora nordiska nätverk och spänner över hela hans karriär.

Vi redaktörer har valt att ordna bidragen i fyra sektioner som på var sitt sätt åskådliggör det fruktbara i att använda sig av nordiska perspektiv. I det första, *Vad är det nordiska?*, samlas fördjupande resonemang om värdet av en nordisk blick samt de skiftande föreställningar som har funnits kring Norden och det nordiska. I det andra, *Nordiska komparationer*, förs metodologiska diskussioner kring hur nordiska jämförelser är särskilt väl lämpade för att belysa specifika fält och forskningsfrågor. I det tredje, *Möten och identiteter*, återfinns texter som analyserar nordiska sammankomster och hur olika identiteter har samspelat med varandra. I det fjärde, *Norden i Europa*, lyfts den geografiska blicken för att visa på hur Norden kan förstås som en europeisk region. Samtliga teman har utgjort viktiga spår i Haralds egen forskning och i det följande ska bidragen kortfattat presenteras.

Danmark, sommaren 2000. Foto: privat.

Island, sommaren 2016. Foto: privat.

Vad är det nordiska?

Den första sektionen inleds med Hanne Sanders argumentation för värdet av nordiska perspektiv. Hon visar genom exempel från sin egen och andras forskning på hur detta kan ge oss fruktbara alternativ till den hävdvunna nationalstatliga blicken. Detta följs av ett bidrag från Steinar Imsen som konkret visar hur nationella myter kan snedvrída förståelsen av det förflutna. I detta fall hur moderna nationalstatliga föreställningar på ett missriktat sätt projiceras bakåt till medeltida statsbildningar. Ruth Hemstad gör i sitt bidrag en begreppsanalys av två centrala geografiska begrepp i politisk debatt och tänkande: ”Norden” och ”Skandinavien”. Hon visar hur innebörden i dessa förändrades från sent 1700-tal till tidigt 1900-tal. Sektionen avslutas av Erik Bodensten som lyfter fram vikten av att studera historia framlänges och inte enbart analysera de idéer som kom att realiseras. Han gör detta genom att undersöka hur politiska idéer om ett förenat Norden cirkulerade under den svenska tronföljds krisen på 1740-talet.

Nordiska komparationer

Den andra sektionen börjar med Leon Jespersens och Nils Erik Villstrands analys av språkets betydelse för interaktionen mellan överhet och undersåtar i de tidigmoderna nordiska konglomeratstaterna. De tar sin utgångspunkt i att såväl isländska som finska bönder talade ett annat språk än det deras respektive överhet vanligtvis använde sig av. Mats Hallenbergs bidrag visar att nordiska jämförelser även är fruktbara i ett samtidshistoriskt perspektiv. Han jämför den svenska debatten om vinster i välfärden med de diskussioner som förts i Danmark och Norge. Även David Larsson Heidenblad behandlar skeenden som utspelat sig under Haralds livstid. Han argumenterar för att en nordisk blick är särskilt påkallad i studier av den ekologiska vändningen omkring 1970. Pär Frohnerts bidrag behandlar den socialdemokratiska flyktinghjälpen i Skandinavien under 1930-talet. Han vinner nya insikter genom att göra jämförelser och studera kontakter mellan de respektive flyktingkommittéerna. Sektionen avslutas med Bo Perssons analys av hur industrialiseringen skildras i olika nationella översiktsverk. Genom att ta ett nordiskt grepp på frågan ger han nya perspektiv på den nationella historieskrivningen.

Möten och identiteter

Den tredje sektionen inleds med Lars Edgrens studie av 1920-talets nordiska historikermöten. Han visar hur detta internationella samarbete växte fram och vilka skilda förhållningssätt tongivande forskare intog. Lina Sturfelt undersöker i sitt bi-

drag föreställningar kring och omkring Öresundsregionen. Hennes utblickspunkt är den Baltiska utställningen som ägde rum i Malmö sommaren 1914. I Per Stobaeus bidrag ställs frågan om det fanns en nordisk identitet i det senmedeltida Norden som gick utöver språkliga likheter och politiskt samarbete. För att undersöka detta analyserar han texter som uppvisar spår av en föreställd kulturell gemenskap. Jens Lerbom griper sig an folkliga identitetsföreställningar i 1600-talets svensk-danska gränsland. Han belyser särskilt hur människor gick till väga för att övertyga andra om att de hade en viss rikstillhörighet. I avdelningens sista bidrag belyser Hrefna Róbertsdóttir möten mellan centralmakt och lokalsamhälle i det sena 1700-talets Island. Hon fokuserar på de arbetsuppgifter, villkor och uppfattningar som omgärdade en speciell grupp av lokala ämbetsmän: *hreppstjórar*.

Norden i Europa

Den fjärde sektionen tar sitt avstamp i Kajsa Brillkmans text om luthersk konfessionskultur i Sverige och Danmark under 1500-talets andra hälft. Hon framhåller att det inte rörde sig om ett passivt mottagande av tyskt tankegods utan att det skedde en självständig rekontextualisering. Christina Folke Ax uppmärksammar i sitt bidrag europeiska handels- och konsumtionsmönster under 1700-talet. Genom att fokusera på Island och den danska Vadehavsregionen komplicerar hon frågan om vilka Nordens yttre gränser var och vilken betydelse de hade. Hos Gunner Lind står den danska statsbildningsprocessen och hertigdömena Slesvig och Holstein i fokus. Han riktar särskilt blicken mot relationerna mellan släkterna Rantzau och Oldenburg. Släktrelationer står även i fokus hos Liesbeth Geevers som intresserar sig för Kristian II:s barn Hans, Dorothea och Christina. Hon placerar in dem i ett europeiskt dynastiskt perspektiv och visar på nordiska relationer till den habsburgska maktsfären.

*

Tillsammans visar dessa texter att det finns ett betydande intresse och engagemang för nordiska perspektiv 2018. Värdet av att träffas och diskutera forskningsproblem på nordisk basis märktes också vid det 29:e nordiska historikermötet som hölls i Aalborg i augusti 2017. Där presenterades nordiska nätverk och pågående samarbeten kring bland annat reformationen, kunskapshistoria, antifascism och mänskliga rättigheter. I Aalborg delades även för första gången det nordiska historikerbokspriset ut.³ Vår förhoppning är att *Nordens historiker* ska väcka ytterligare intresse för nordisk historieskrivning och kanske rentav inspirera jubilarer själva att återigen ge sig i kast med genren?

³ Priset gick till Rasmus Glenthøj & Morten Nordhagen Ottosen, *1814 – krig, nederlag, frihed. Danmark-Norge under Napoleonskrigene*, Oslo 2014.